

Sierra Leone (44)

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Sierra Leone 2002

1. Sammanfattning

Sierra Leone har efter en lång period av väpnad konflikt och gerillakrig nått en vändpunkt. Ett fredsavtal undertecknades i Lomé 1999 och efter detta har landet genomgått en omfattande DDR-process (avväpning, demobilisering och återanpassning). Omkring 47 000 rebeller och regeringsmilis har avväpnats. Den till en början bräckliga freden har övervakats av en 17500 man stark FN styrka, UNAMSIL.

I maj 2002 hölls president och parlamentsval. Sittande president Ahmad Tejan Kabbah fick fortsatt folkets förtroende och valdes med absolut majoritet. Regeringspartiet SLPP (Sierra Leone People's Party) fick även majoritet i parlamentet. Bland de konkurrerande partierna fanns f d rebellrörelsen Revolutionary United Front politiska parti RUF-P som dock inte vann något mandat i parlamentet.

Instabiliteten i den omgivande regionen, främst inbördeskrigen i Liberia och Elfenbenskusten utgör ett hot mot freden i Sierra Leone.

I fredsavtalet från Lomé ingick inrättandet av en sannings- och försoningskommission "Truth and Reconciliation Commission (TRC)" som byggts upp under 2002. Enligt samma avtal har en Specialdomstol inrättats i ett gemensamt arrangemang mellan Sierra Leones regering och FN för att döma de krigsförbrytare som stått bakom de värsta övergreppen under kriget. I domstolen ingår både nationella och internationella domare. De första åtalen väntas under 2003.

2. Ratifikationsläget

Sierra Leone har signerat eller anslutit sig till de flesta centrala MR konventionerna utom det fakultativa protokollet om anskaffande av dödsstraff.

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Statsmakten sanktionerar inte politiska mord och försvinnanden förekommer troligen inte. Under krigsåren begicks övergrepp av grymmaste slag och tortyr var mycket vanligt. Under kriget kidnappades både kvinnor och barn för att tjäna som soldater och krigsslavar. Landets fängelserna är idag överbelagda utan egentlig säkerhet för fångarna.

4. Dödsstraff

Dödsstraff finns fortfarande i Sierra Loenes lag och kan utdömas som straff för mord och förräderi. Den senaste kända avrättningen utfördes 1998. Många enskilda organisationer kämpar mot dödsstraffet bl a Amnesty International, National Forum for Human Rights, Caritas Makeni samt student och arbetarrörelsen.

5. Rättssäkerhet

Det långa kriget har inneburit att de statliga institutionerna och landets ekonomi har raserats. Samtidigt har en våldskultur utvecklats och korruptionen slagit rot. Som en följd finns därför ännu inga fungerade lokala regionala eller domstolar. Män och kvinnor är lika inför lagen. Straffbarhetsåldern för barn är 15 år.

6. Personlig frihet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer inte. Lagen om frihet och oberoende under undantagstillstånd som föreskrivs i konstitutionen respekteras.

7. Strafffrihet

Strafffrihet är utbredd och har varit ett betydande problem under krigsåren. Den allmänna amnesti som ingår i fredsavtalet från Lomé kommer sannolikt inte att gälla då ett flertal brott mot fredsavtalet skedde under åren 1999-2000.

8. Yttrande- och mediafrihet m.m.

Pressfriheten respekteras i enlighet med lagen och oberoende media (både elektroniska och tryckta) finns. Statlig censur förekommer via "National Censor Board". Det finns ett antal oberoende radiostationer som sänder över FM frekvens. Att media är fri i Sierra Leone kan illustreras med hur radiostationerna på själva valdagen rapporterade direkt från valkretsarna via NEV "National Election Voice". Internet har introducerats via det statliga telefonbolaget Sierratel och har inte fått nämnvärd konkurrens. Även om dåliga telefonlinjer försvårar för internetanvändarna finns flera internetkaféer i Freetown.

9. De politiska insitutionerna

I Sierra Leone råder flerpartisystem. I det senaste parlamentsvalet 2002 deltog ett 20-tal partier. I den nya regeringen finns tre kvinnliga ministrar av de totalt 25.

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

I princip förekommer ingen diskriminering på arbetsmarknaden men arbetsförhållandena varierar mellan statligt anställda och anställda vid enskilda organisationer (internationella och nationella). Fackföreningar får verka ostört och mer än hälften av alla arbetare i städerna är anslutna till fackföreningar. Jordbruks- och gruvarbetare har däremot varit motvilliga till att gå med i föreningar och militär och polis har inte rätt att organisera sig. Strejkrätt råder men alla strejker måste anmälas 21 dagar i förväg. Regeringen fastställde minimilön för arbetare 1997 som därefter inte reviderats vilket idag innebär att lönen inte räcker till att försörja en normalfamilj. Rekommenderad arbetstid är 38-timmarsvecka, vilket ofta överskrids. Tvångsarbete är förbjudet i lag och förekommer inte heller.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Alla har lika rätt till den sjukvård som ges. Det råder dock stora skillnader mellan stad och landsbygd vad hälsovård beträffar. På många platser inne i landet har infrastrukturen förstörts av kriget så även sjukvårdsinrättningar. Även personalen har varit på flykt och det kommer att ta tid att bygga upp ett fungerande system. Under tiden ombesörjs sjuk- och hälsovård till en betydande del av enskilda organisationer.

12. Rätten till utbildning

Undervisningen är fri men böcker, skolmaterial och skoluniformer är avgiftsbelagda. Undervisningsväsendet har utsatts för samma påfrestningar som sjukvården under kriget, dvs i många byar har infrastrukturen i form av skolor och lärarbostäder förstörts varför den i lag stadgade skolplikten inte gäller för tillfället. Flickor och pojkar har i princip samma rättigheter vad skolgång beträffar men enligt tradition sätter familjerna hellre sina söner i skolan medan flickorna förväntas växa upp till goda hustrur. Uppskattningsvis kan endast 6 procent av landets kvinnor läsa och skriva. Både regeringen och enskilda organisationer försöker att öka kunskapen om och respekten för mänskliga rättigheter genom information och utbildning.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Livsvillkoren i Sierra Leone är mycket knappa om fredsprocessen har bidragit till vissa förbättringar. Genomsnittsfamiljen har inte råd med ett välbalanserat mål mat per dag. De flyktingar som återvänt antingen från grannländerna eller från Freetown har kommit till byar där deras hus raserats eller i bästa fall bara plundrats. Mätt med UNDPs fattigdomsindex finns Sierra Leone tillsammans med Liberia längs ner på fattigdomsskalan. Ett betydande återuppbyggnadsarbete ligger framför det sierraleonska folket.

OLIKA GRUPPERS SITUATION

14. Kvinnans ställning

Kvinnor har under kriget varit speciellt utsatta för ofredande och övergrepp som framförallt utförts av rebell- och milisgrupper. Kvinnomisshandel förekommer i hemmen men det anmäls sällan. I byarna är polygami vanligt medan kvinnlig otrohet ofta leder till misshandel. Kvinnomisshandel är i princip accepterat medan våldtäkt kan ge upp till 14 års fängelsestraff om det anmäls och följs upp med rättsprocess. Kvinnlig könsstympning är tillåtet enligt lagen och tillhör traditionen i Sierra Leone. UNICEF har uppskattat att 80 - 90 % av alla kvinnor har utsatts för könsstympning. Prostitution är utbredd och har så varit bland de kvinnor som varit på flykt och kopplats bort från sina vanliga sociala sammanhang. Sammanfattningsvis har kvinnan en underlägsen ställning i alla avseenden dvs vad utbildning, ekonomiska möjligheter och sjukvård beträffar.

15. Barnens rättigheter

Statsmakten har visat sin vilja att respektera barn genom att ratificera barnkonventionen samt de tillhörande frivilliga protokollen. Man har också antagit en barnstadga i parlamentet. Det förekommer icke desto mindre gatubarn, barnprostitution och barnarbete. Under kriget har barn från åtta års ålder rekryterats som soldater. Nu pågår, bl a med stöd av UNICEF, ett svårt arbete att återföra barnen till sina familjer och att återanpassa dessa f d barnsoldater till ett vanligt familjeliv.

16. Olika befolkningsgruppers situation (etniska, religiösa minoriteter, urbefolkningar m fl)

Befolkningen i Sierra Leone är mycket blandad och det finns 13 etniska grupper. Varje folkgrupp har sitt eget språk men gemensamt för alla är Krio - en typ av engelsk kreol. Det är inte ovanligt med giftermål mellan folkgrupperna. Etnicitet och religion bedöms inte varit bakomliggande orsaker till inbördeskriget. Regionala motsättningar och korruption i samband med upphandlingar, utnämmandet av ämbeten och professionellt avancemang förekommer i stor utsträckning.

För icke-afrikaner är det svårt att erhålla sierraleonskt medborgarskap. Vid blandäktenskap mellan afrikan och icke-afrikan måste fadern vara av afrikanskt ursprung för att barnet skall bli sierraleonsk medborgare. För invandrare som vill söka medborgarskap krävs att man bott 15 år oavbrutet i landet eller att man vistats de 12 senaste månaderna och 15 av de senaste 20 åren i Sierra Leone.

17. Homosexuellas situation

Homosexualitet är inte förbjudet enligt lag men syns i mycket begränsad utsträckning öppet i samhället.

18. Flyktingars rättigheter

Trots att landet befunnit sig i krig finns flyktingar från främst Liberia på sierraleonsk mark. UNHCR ombesörjer att dessa får det stöd de behöver och har rätt till.

19. Funktionshindrades situation

Funktionshindrade och handikappade har inga speciella rättigheter och det finns ingen lag som säger att staten skall tillhandahålla hjälpmedel eller på annat sätt underlätta de handikappades livssituation. Det förekommer ingen direkt diskriminering på arbetsmarknaden men givet att det finns få jobb att tillgå så har de funktionshindrade liten chans att komma i fråga för anställning. De grymma metoder som rebellerna utnyttjade under kriget har fått till följd att tusentals människor är lemlästade och saknar möjlighet att försörja sig själva. Enskilda humanitära organisationer försöker att höja livskvaliteten hos de drabbade genom att tillhandahålla hjälpmedel, proteser och utbildning.

ÖVRIGT

20. Oberoende MR-organisationer

Det finns flera oberoende organisationer som kämpar för respekten för mänskliga rättigheter bla Campaign for Good Governance, Forum of Conscience and Network Movement for Peace and Justice. Tillsammans med andra organisationer ingår dessa i National Forum for Human Rights (NFHR) som har till uppgift att samordna och att ge tekniskt stöd till de enskilda organisationerna.

Det nationella organet för mänskliga rättigheter "National Commission for Democracy and Human Rights" (NCDHR) har blygsamma aktiviteter p g a att medel saknas.

Regeringsrepresentanter rapporteras genomgående vara hjälpsamma vid undersökningar och utredningar som genomförs av organisationerna. Det har dock under krigstiden funnits en försiktighet vad publicering av funna resultat beträffar.

21. Fältverksamhet och rådgivning på MR området

FN:s fredsbevarande styrka UNAMSIL har en speciell sektion för mänskliga rättigheter. Deras arbete berör uppföljning, utbildning, kapacitetsutveckling av polis, armé och regeringsorgan. Sektionen har spelat en viktig roll i etablerandet av sannings- och försoningskommissionen (TRC) liksom för uppbyggnaden av Specialdomstolen. TRC skall arbeta decentraliserat och kommer att inhämta vittnesmål i samtliga 13 regioner.

Storbritannien har, i samband med sitt stöd till reformeringen av Sierra Leones armé bidragit till att landets nya armé har grundläggande kunskaper i respekten för mänskliga rättigheter.

